

SOJA BAROMETER 2014

INHOUD

INTRODUCTIE 2

SOJA IS OVERAL 4

NEGATIEVE GEVOLGEN VAN SOJA IN PRODUCTIELANDEN 6

SOJAHANDEL WERELDWIJD 8

NEDERLANDSE IMPORT EN EXPORT VAN SOJA 10

SOJABEWERKING 12

NEDERLANDS SOJEVERBRUIK 14

STANDAARDEN VOOR VERANTWOORDE SOJA 16

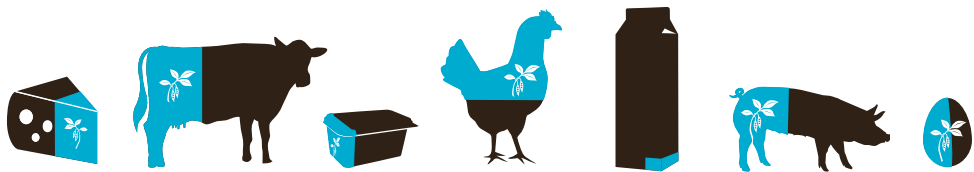
INITIATIEVEN EN VOORTGANG 18

EUROPEES SOJAGEBRUIK EN EIWITAFHANKELIJKHEID 20

VERVANGING IMPORT-SOJA 22

CONCLUSIE 24

SOJA DIE JE NIET ZIET

301

400

66

605

34

336

36

GRAM
SOJA

GRAM
SOJA

GRAM
SOJA

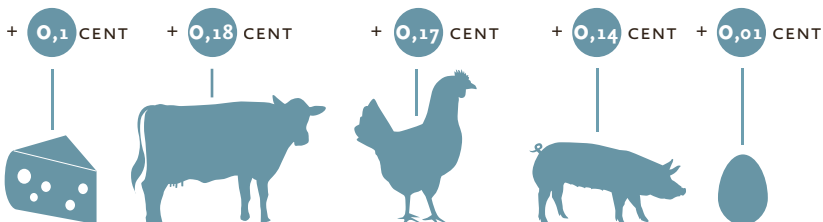
GRAM
SOJA

GRAM
SOJA

GRAM
SOJA

GRAM
SOJA

PER KILO / PER LITER / PER EI

HOEVEEL BETALEN WE MEER ALS
GECERTIFICEERDE **RTRS** SOJA IS GEBRUIKT?

PER KILO / PER EI

INTRODUCTIE

Wie het woord soja hoort, denkt aan sojamelk en vleesvervangers als tofu. Wat veel mensen niet weten, is dat in meer dan de helft van de producten in de supermarkt op de een of andere manier sojabonen zijn verwerkt.

Het overgrote deel van de sojabonen wordt gesplitst in eiwitrijk sojameel en sojaolie. **Sojameel** is een belangrijk ingrediënt van veevoer, dat wordt gebruikt voor de productie van vlees, zuivel en eieren. **Sojaolie** zit ook in andere levensmiddelen, in wasmiddelen en bijvoorbeeld biodiesel. We consumeren dus veel meer soja dan we denken.

De wereldwijde consumptie van soja neemt toe. Dat komt omdat de bevolking groeit, maar ook omdat de welvaart in landen zoals China stijgt. Dat zorgt voor een explosieve groei van de vleesconsumptie en om aan die vraag te voldoen is steeds meer veevoer en dus soja nodig.

De productie van soja zorgt voor inkomsten, maar heeft ook grote maatschappelijke, ecologische en economische gevolgen in de landen waar de soja geteeld wordt. Om die problemen aan te kaarten en naar oplossingen te zoeken, richtten Nederlandse maatschappelijke organisaties in 2004 de Nederlandse sojacoalitie op. De coalitie zoekt samen met wetenschappers, bedrijven en maatschappelijke organisaties in soja-producerende, -verwerkende en -consumerende landen naar manieren om de negatieve gevolgen van sojateelt terug te dringen.

De Nederlandse sojacoalitie richt zich op de drie V's van **V**ervanging van import-soja in veevoer, **V**ermindering van sojaconsumptie en **V**erduurzaming van sojaproductie. Deze publicatie gaat vooral over vervanging en verduurzaming.

In Nederland zetten partijen zich in om ervoor te zorgen dat de soja die wij verwerken en gebruiken verantwoord zal zijn. Maar hoe verlopen deze ontwikkelingen? En gaat het de goede kant op? Om dergelijke vragen te beantwoorden geeft de sojacoalitie de Sojabarometer uit. Deze publicatie is de derde in de reeks. De details staan in een achtergrondrapport, dat u kunt opvragen bij de sojacoalitie.

NEGATIEVE GEVOLGEN VAN DE GROEI VAN SOJAPRODUCTIE

ONTBOSSING

Om land vrij te maken voor sojateelt worden bossen, savannen en graslanden vernietigd. Naast het verlies van biodiversiteit en schoon water, leidt dit ook tot het vrijkomen van broeikasgassen, met negatieve effecten op het klimaat.

VOEDSELZEKERHEID

Uitbreiding van de sojaproductie beperkt vaak de ruimte voor lokale voedselvoorziening zoals mais, rijst, haver en bonen, met gevolgen voor de voedselzekerheid van de lokale bevolking.

DROOGLEGGEN VAN MOERASGEBIEDEN

Daslanden worden op grote schaal ontwaterd om nieuw land geschikt te maken voor sojateelt. Het gebruik van pesticiden leidt hier tot ernstige watervervuiling. Dit bedreigt gebieden die onmisbaar zijn voor de drinkwatervoorziening, veeteelt en biodiversiteit.

BODEMDEGRADATIE

Grote gebieden oorspronkelijke vegetatie worden vervangen door sojateelt in monocultuur. De bodem wordt steeds minder vruchtbaar en ter compensatie moet kunstmest worden ingezet. Natuurlijke voedingsstoffen gaan verloren en uiteindelijk put dit de bodem uit.

MODERNE SLAVERIJ

In sommige gevallen komt dwangarbeid voor in de sojateelt, waarbij arbeiders moeten werken om hun 'voorschotten' terug te kunnen betalen. Het is bovendien seizoenswerk, dus slechts tijdelijk en soms zijn de arbeidsomstandigheden slecht.

BESTRIJDINGSMIDDELEN EN KUNSTMEST

Het gebruik van pesticiden brengt gezondheidsrisico's met zich mee. Verder kan het gebruik van pesticiden en kunstmest leiden tot vervuiling van grond- en oppervlaktewater.

LANDCONFLICTEN

Grote boeren en bedrijven proberen land in bezit te krijgen door op illegale wijze bossen te kappen of land in bezit te nemen van de lokale bevolking. Voor pachters of kleine gemeenschappen zonder eigendomspapieren is het heel moeilijk om voor hun rechten op te komen.

GENETISCHE MODIFICATIE

Veel soja in Noord en Zuid-Amerika is door genetische modificatie (GM) resistent gemaakt tegen het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat (vooral Roundup Ready soja). Het gebruik van GM-soja leidt tot verhitte discussies over voor- en nadelen.

BIODIESEL

Sojaolie wordt steeds vaker gebruikt voor het maken van biodiesel. Voor sojateelt wordt vaak nieuwe grond ontgonnen en bos gekapt. Dat leidt tot extra broeikasgassen waardoor deze biodiesel een negatief klimaat-effect kan opleveren.

SOJA IS OVERAL

De sojaboon groeit aan de sojaplant en is een eenjarig gewas. De plant groeit vooral goed in gematigde, subtropische en tropische klimaten in de Verenigde Staten, Zuid-Amerika (vooral Zuid-Centraal-Brazilië, Argentinië en Paraguay), Azië (vooral Centraal-India en Noordoost-China) en, op minder grote schaal ook in Rusland, Afrika (vooral in Angola en Mozambique) en Europa (vooral in Oekraïne en Italië). De wereldwijde sojaoogst is in de afgelopen 20 jaar met 140% toegenomen. De belangrijkste sojaproductanten in 2013 zijn de Verenigde Staten, gevolgd door Brazilië en Argentinië.

Je zult niet snel een pakje sojabonen in de schappen van de supermarkt vinden, omdat soja voornamelijk verwerkt wordt in voedingsmiddelen. De meest herkenbare voedingsproducten waar soja direct in verwerkt is zijn sojamelk, ketjap, tofu en andere vleesvervangers. Toch wordt maar 6% van de totale wereldproductie van sojabonen voor deze voedingsmiddelen gebruikt, vooral in Azië. Het overgrote deel van de oogst wordt eerst verwerkt tot sojameel en sojaolie.

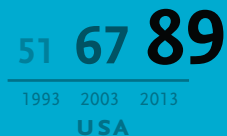
Sojameel is een geliefd ingrediënt voor veevoer, omdat het erg eiwitrijk is. De vraag naar soja is de afgelopen decennia sterk toegenomen. Dit komt door de groei van de wereldbevolking en ons consumptiepatroon. Wereldwijd consumeren wij met zijn allen steeds meer zuivel en vlees. En om de groeiende veestapel te voeden, is er steeds meer soja nodig.

Sojaolie wordt vooral gebruikt in voedingsproducten als mayonaise, margarine, sauzen en dressings, maar zit ook in koekjes, kant-en-klaremaaltijden, ijsjes en andere snacks. Sojaolie is zelfs terug te vinden op etiketten van cosmetische producten, wasmiddel en schoonmaakmiddel. Daarnaast wordt sojaolie vooral in de Verenigde Staten steeds vaker gebruikt voor het produceren van biodiesel.

Een bijproduct dat vrijkomt bij het persen van de sojaboon is lecithine, dat in de voedingsmiddelenindustrie wordt gebruikt als emulgator in producten als chocola en pindakaas.

MONDIALE SOJATEELT 1993 2003 2013

IN 1.000.000 TON SOJABONEN

TOTAAL
(INCL. OVERIGE LANDEN)

NEGATIEVE GEVOLGEN VAN SOJA IN PRODUCTIELANDEN

Soja is in Europa het importgewas dat de meeste ontbossing veroorzaakt: zo'n 60% van de door Europa veroorzaakte ontbossing, is het gevolg van sojateelt. Soja wordt voornamelijk in Noord- en Zuid-Amerika verbouwd. Met de uitbreiding van de teelt verdwijnen jaarlijks miljoenen hectaren bos, savanne, grasland en moerasgebied. Dat betekent niet alleen dat er waardevolle biodiversiteit verloren gaat, maar ook dat de waterhuishouding verstoord raakt, wat de kans op droogte en overstromingen aanzienlijk vergroot. Bovendien leidt ontbossing tot het vrijkomen van broeikasgassen, wat bijdraagt aan klimaatverandering.

Het landschap verandert volledig in de gebieden met intensieve sojateelt. Door het verdwijnen van de natuurlijke vegetatie verliest de bodem haar vruchtbare laag, waardoor de grond steeds minder productief wordt. Om dit verlies te compenseren, wordt kunstmest ingezet voor de sojateelt. Daarnaast worden veel bestrijdingsmiddelen gebruikt. Deze middelen vervuilen grond- en oppervlaktewater en brengen gezondheidsrisico's met zich mee voor mensen die in de buurt van de sojaplantages wonen.

De sojaproductie heeft zich de afgelopen jaren uitgebreid naar kwetsbare gebieden die eigenlijk helemaal niet geschikt zijn voor sojateelt. Niet alleen het Amazonegebied, maar ook drogere gebieden zoals de *Chaco* en waterrijke gebieden zoals de *Pantanal* worden aangetast.

Om in te droge of juist te natte gebieden toch te zorgen voor een goede oogst, worden (GM) zaden gebruikt met een pakket van bestrijdingsmiddelen die geschikt zijn voor deze soja, maar funest voor de rest van de omgeving. Het merendeel van de soja is genetisch gemodificeerd (GM), in Argentinië zelfs 99%.

Het oprukken van de sojateelt veroorzaakt ook sociale misstanden. Kleinschalige producenten, die voor hun bestaan afhankelijk zijn van land en water, zien hun leefomgeving veranderen in grootschalige sojaplantages. Machtige bedrijven dwingen de lokale bevolking hun land af te staan, soms door middel van geweld. Zonder eigendomspapieren verliezen duizenden kleine boeren hun land en daarmee hun inkomen.

GEVOLGEN IN CIJFERS

300% GROEI 1993 - 2013

Tussen 1993 en 2013 is de sojaproductie in Latijns-Amerika met 300% toegenomen: van 18,4 miljoen hectare naar 55,6 hectare.

+ 300%

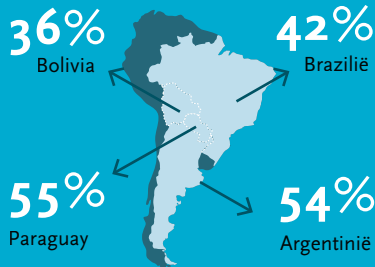

70% VERLIES VAN SALADILLO MOERASSEN IN CÓRDOBA, ARGENTINIË

In de provincie Córdoba, Argentinië, is door de aanleg van kanalen om land aan te winnen voor soja al zo'n 70% van het oppervlak van de Saladillo moerassen en 20% van de meren verloren gegaan, met grote gevolgen voor de waterhuishouding.

AKKERBOUWGROND VOOR SOJA

Een heel groot deel van alle akkerbouwgrond in Zuid-Amerika is bestemd voor sojaproductie.

10

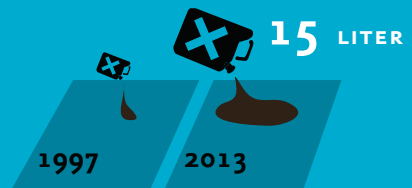

10 BEDRIJVEN MET SLAVERNIJ IN BRAZILIË

Uit de *Slave labour laundry list*, gemaakt op basis van informatie van de Braziliaanse overheid, blijkt dat nog zeker tien sojabedrijven zich in Brazilië schuldig maken aan moderne slavernij.

VAN 3 NAAR 15 LITER GIF PER HA

Momenteel wordt voor de productie van soja in Zuid-Amerika gemiddeld 15 liter chemicaliën per hectare gebruikt.

SOJAHANDEL WERELDWIJD

De sojaketen begint met de teelt van de sojaboon in de producerende landen. De schaal waarop dit plaatsvindt varieert nogal. Zo zijn er miljoenen kleinschalige boeren in Zuid-Amerika, Azië en Afrika die op minder dan 50 hectare grond soja verbouwen, in combinatie met andere gewassen. De meeste soja wordt echter geteeld op enorme boerenbedrijven in voornamelijk Brazilië en Argentinië, op akkers van soms wel 100.000 hectare.

Ongeveer tweederde van de wereldwijde sojaproductie, 173 van de 276 miljoen ton, wordt geëxporteerd. Brazilië is de grootste leverancier van sojabonen. Daar zijn de exporten in de afgelopen zes jaar met 75% toegenomen. Argentinië staat als derde op de lijst van soja-exporterende landen, maar bovenaan de wereldranglijst als het gaat om de export van sojameel en sojaolie.

De soja wordt geoogst, opgekocht en verwerkt en in de vorm van bonen, meel of olie verder verhandeld. Er zijn vier multinationale ondernemingen die de wereldhandel en verwerking van sojabonen domineren: Archer Daniel Midlands (ADM), Bunge, Cargill en Louis Dreyfus. Deze multinationals zijn voornamelijk afkomstig uit de Verenigde Staten en Europa. Andere belangrijke spelers zijn de Braziliaanse Maggi groep, het Japanse Marubeni en het Nederlands-Chinese Nidera. Deze grote handelaren verkopen vervolgens hun (verwerkte) soja aan de veevoederindustrie en aan de voedingsmiddelen- en de cosmetica-industrie. In deze industrieën spelen multinationale ondernemingen als Unilever, Danone, Procter & Gamble, Mondelēz en Nestlé een belangrijke rol.

Wereldwijd zijn China en daarna de Europese Unie de belangrijkste importeurs van soja. China importeerde in 2013 meer dan de helft van wat er wereldwijd aan sojabonen werd verhandeld, terwijl de Europese Unie het meeste sojameel inkoop. In China stijgt de vraag naar soja door de bevolkingsgroei, de economische groei en daarmee samenhangend, de stijgende vleesconsumptie.

SOJA EXPORT & IMPORT WERELDWIJD 2008 2011 2013

IN 1.000.000 TON SOJABONEN, -MEEL EN -OLIE

EXPORT

29 49 57

BRAZILIË

43 43 50

USA

41 43 37

ARGENTINIË

6 7 8

PARAGUAY

4 5 4

INDIA

1 1 2

BOLIVIA

0 1 2

OEKRAÏNE

TOTALE PRODUCTIE

IMPORT

9 9 8

NEDERLAND

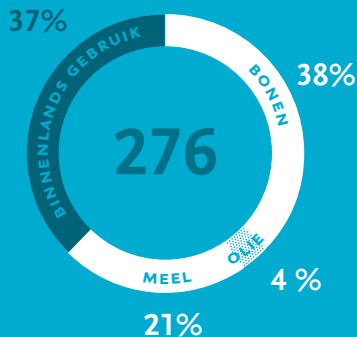
32 29 24

REST EUROPA

40 54 65

CHINA

EXPORT

NEDERLANDSE IMPORT EN EXPORT VAN SOJA

Nederland is een belangrijk handelsland en na de Verenigde Staten de grootste exporteur van agrarische producten ter wereld. Nederland is ook de grootste importeur van soja binnen de Europese Unie en daarmee een belangrijke schakel in de Europese sojaketen. Ongeveer een kwart van de soja die door de Europese Unie wordt ingevoerd, komt via de Amsterdamse en Rotterdamse havens Nederland binnen. Nederland importeert de soja voornamelijk uit Zuid-Amerika en dan vooral uit Brazilië.

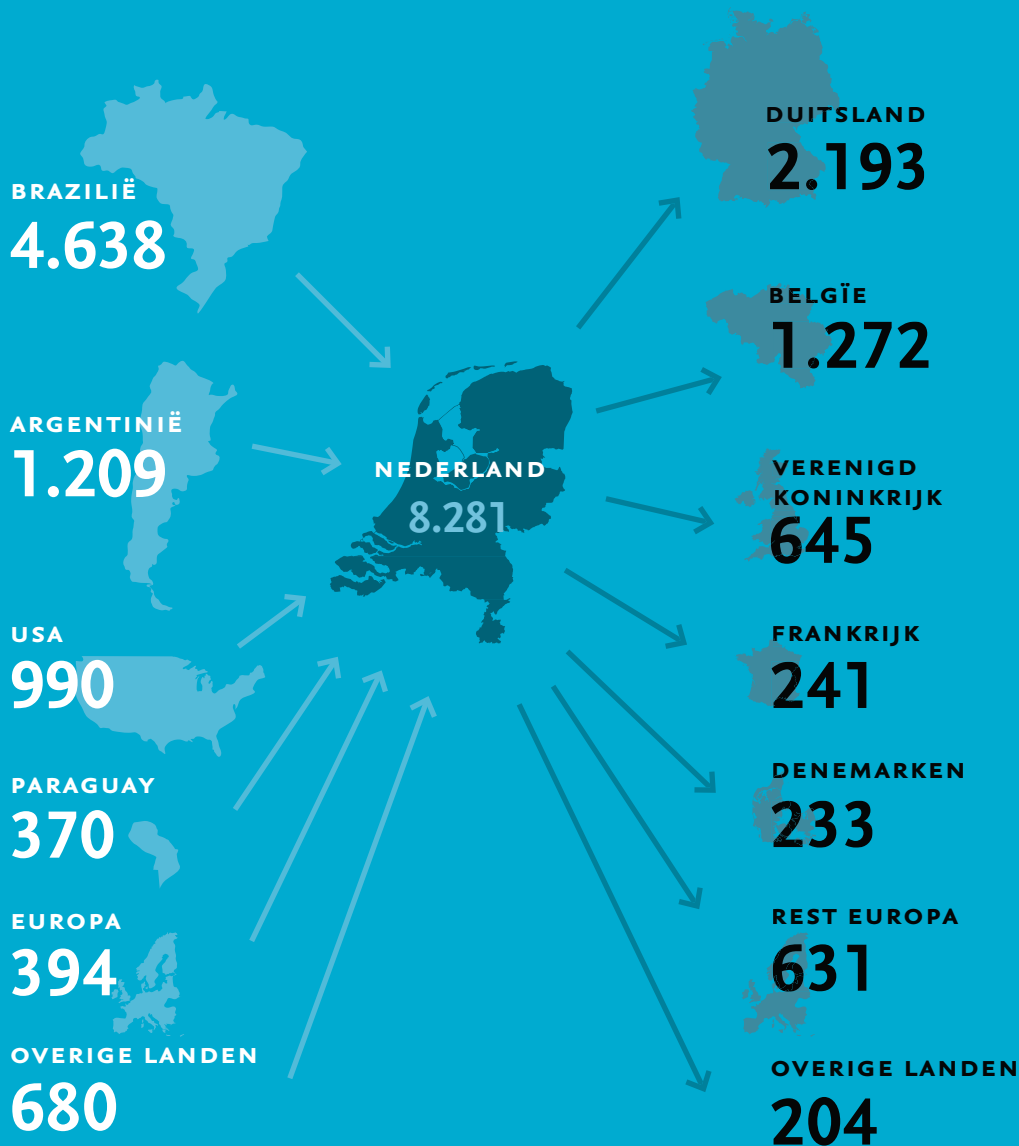
Voor het telen van de soja die jaarlijks door Nederland wordt geïmporteerd, is een oppervlak nodig ter grootte van 80% van ons land.

Van de 8,3 miljoen ton soja die in de vorm van bonen, meel of olie in 2013 ons land binnenkwam, werd 5,9 miljoen ton (71%) door Nederland geëxporteerd, onbewerkt of na crushing, vooral naar andere landen in Europa. Van de 2,4 miljoen ton die in Nederland bleef, werd 2,1 miljoen ton in veevoer verwerkt om uiteindelijk terecht te komen dierlijke producten. Duitsland en België zijn de grootste afnemers van de soja en dierlijke producten uit Nederland, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Denemarken. Ruim 1 miljoen ton soja werd in Nederland op verschillende manieren geconsumeerd.

Nederlandse havens, vlees- en zuivelverwerkende industrie en Nederlandse dochterbedrijven van multinationals verdienen geld aan de sojadoorvoer door Nederland en aan de verwerking tot veeteelt- en voedingsproducten voor de export. Dit maakt hen medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de sojateelt in de landen van herkomst. Zij moeten daarom eisen stellen aan de manier waarop dit gebeurt.

NEDERLANDSE IMPORT EN EXPORT - 2013

IN 1.000 TON SOJABONEN, -MEEL EN -OLIE

SOJABEWERKING

In Nederland staan twee fabrieken die soja verwerken (*crushing plants*). Deze zijn eigendom van twee van de grootste sojahandelaren in de wereld: Archer Daniel Midlands (ADM) in Rotterdam en Cargill in Amsterdam. In 2013 werd in deze fabrieken 2,4 miljoen ton sojabonen geperst. Dat is 76% van alle sojabonen die door Nederland werden geïmporteerd.

Ongeveer 2,4 miljoen ton sojaproducten werd in Nederland verder verwerkt. De veevoedersector is verreweg de belangrijkste sojaverwerkende sector in Nederland. Sojameel - en in mindere mate sojabonen en sojaolie – is populair als ingrediënt in veevoer omdat de dieren snel groeien door het hoge eiwitgehalte. Hoewel bijna alle veevoer bestemd is voor Nederlandse veehouders, vindt een groot deel van de in veevoer gebruikte soja uiteindelijk – indirect - zijn weg naar andere landen in Europa, in de vorm van varkens(vlees), kippen(vlees), eieren en zuivel.

In Nederland zijn meer dan 100 veevoederbedrijven actief. De drie grootste zijn Agrifirm, ForFarmers en De Heus. In 2013 is naar schatting 17 miljoen ton veevoer geconsumeerd met een sojagehalte tussen de 7 en 26%. In dit veevoer werd meer dan 2 miljoen ton soja verwerkt, in totaal meer dan een kwart van de totale Nederlandse import in 2013. Het sojagehalte in veevoer verschilt per sector.

Voor de pluimvee- en varkenssector zijn grootverbruikers van soja in veevoer. Voor de productie van 1 kilo kip wordt 605 gram soja gebruikt, voor 1 kilo varkensvlees 336 gram en voor een kilo rundvlees 400 gram soja. Voor de productie van 1 ei van gemiddeld 60 gram, wordt 36 gram soja gebruikt. Belangrijke spelers in deze sectoren zijn Plukon (kip), VION (varken) en Interovo Egg Group.

SOJASTROMEN DOOR NEDERLAND 2008 2011 2013

IN 1.000 TON SOJAMEEL, -BONEN EN -OLIE

4.994

3.185

102

28
crushverliezen

4.756
sojameel

631
sojabonen

491
sojaolie

368
varkens en
varkensvlees

328
pluimvee
en -vlees

255
eieren en
eiprodukten

202
melkproducten
(melk, kaas, boter)

96
voedselproducten,
tofu, burgers

26
divers vlees

25
rundvee
en -vlees

22
margarine,
bak- braad- en
frituurvetten

6
technische producten
(verf, cosmetica)

2008: 9.267
2011: 8.711

IMPORT 2013

8.281

2008: 1.436
2011: 1.138

CONSUMPTIE 2013

1.047

2008: 7.766
2011: 7.436

EXPORT 2013

7.206

NEDERLANDS

SOJAVEBRUIK

Nederlanders consumeren zelf 13% van alle soja die in Nederland wordt geïmporteerd, meer dan 1 miljoen ton. Deze soja consumeren we vooral indirect via vlees, eieren en zuivelproducten.

Zo produceerden we in 2013 meer dan 10 miljard eieren, waarvan we er 3,3 miljard, al dan niet verwerkt in een eindproduct, in Nederland opaten. Dat zijn gemiddeld 198 eieren per persoon per jaar. Van de 1,8 miljoen ton varkensvlees die in 2013 werd geproduceerd, was bijna 700.000 ton bestemd voor de Nederlandse markt. De productie van kippenvlees is tussen 2011 en 2013 met 21% gestegen van 762.000 naar 920.000 ton. Een groot deel van die extra productie was voor de export, want de binnenlandse consumptie van pluimvee - 377.000 ton - bleef nagenoeg gelijk.

De meeste veeteeltproducten en voedingsmiddelen waarin soja verwerkt wordt, bereiken de Nederlandse consument via de detailhandel. Consumenten kopen 59% van hun vlees in de supermarkt en slechts 4% bij de slager. De rest van het vlees komt voor 35% via de horeca, kantoren en cateraars terecht bij de consument en 2% via overige kanalen. Van de vleeswaren voor op brood wordt zelfs 81% via de supermarkt verkocht, en de supermarktverkoop van consumptie-eieren spant de kroon met bijna 89%.

Supermarktketens spelen een leidende rol in de inkoop en afzet van producten op basis van soja en zijn daarmee cruciaal in de verduurzaming en vervanging van soja en in de vermindering van de consumptie van dierlijke eiwitten; de eerder genoemde drie V's.

CONSUMPTIE IN NEDERLAND 2013

IN 1.000 TON

CONSUMPTIE

BENODIGDE
SOJA

10.000 voetbalvelden

BENODIGDE HOEVEELHEID LANDBOUWGROND
GEMETEN IN VOETBALVELDEN

377

228

96.000

686

230

95.000

102

67.000

3718

150

59.000

3,3
miljard eieren

118

48.000

302

121

47.000

248

75

29.000

158

10

11.000

50

13

5.000

STANDAARDEN VOOR VERANTWOORDE SOJA

Er zijn diverse certificeerbare standaarden voor verantwoorde soja die onderling van elkaar kunnen verschillen. In welke mate worden bijvoorbeeld sociale- en milieucriteria meegenomen? Hoe en door wie worden de criteria bepaald? En hoe worden ze geïmplementeerd en – onafhankelijk – gecontroleerd? De tekst hieronder laat zien wat de belangrijkste verschillen zijn.

De certificering **non-GM** (GMO-vrij) duidt aan dat in de gehele keten geen genetisch gemodificeerde soja is gebruikt. Er zijn geen verdere sociale- of milieucriteria aan dit label verbonden. De controle op non-GM is heel strikt.

Soja met het certificaat **biologisch** gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest en GMO's. Verder zijn er eisen op het gebied van natuurbehoud, land- en arbeidsrechten, gezondheid en veiligheid. Alle belanghebbenden zijn betrokken bij de standaard en de controle is strikt.

EcoSocial, een Braziliaans keurmerk, kent naast criteria voor biologische landbouw (zie boven), een aantal extra sociale criteria met betrekking tot omwonenden en kleine boeren. De controle kan zowel intern als extern zijn.

De standaard **Ronde Tafel voor Verantwoorde Soja (Round Table on Responsible Soy, RTRS)**, is ontstaan uit een internationaal platform van sojaproductanten, handelaren, verwerkende industrie, banken en maatschappelijke organisaties. De standaard heeft sterke sociale- en milieueisen, inclusief de eis dat voor deze soja na 2009 geen bos of waardevolle natuur mag zijn vernietigd. RTRS is zowel te gebruiken voor GM als voor non-GM-soja en de controle is strikt.

De **ProTerra** standaard heeft sterke sociale- en milieueisen en certificeert alleen non-GM. De diverse belanghebbenden zitten tegenwoordig ook aan tafel. Er wordt externe controle vereist, maar de verificatie is minder transparant dan RTRS. Omdat soja bij ProTerra non-GM moet zijn, moet het apart te traceren zijn. ProTerra accepteert geen soja van gebied dat is ontbost na 2004.

VOLUME GECERTIFICEERDE SOJA VERWERKT IN NEDERLAND

X 1.000 TON

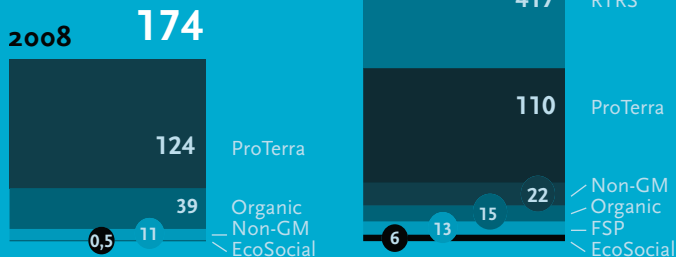
2015

2.400

ISCC (International Sustainability and Carbon Certification) wordt in Nederland nog niet of nauwelijks toegepast in de voedselindustrie, maar wel voor bio-brandstoffen, waaronder soja(diesel). GM-soja is geoorloofd. De standaard heeft iets minder sterke sociale- en milieueisen dan RTRS en ProTerra. Externe controle is vereist, maar men accepteert ook deels eigen verklaringen van boeren. Omdat alle door de EU goedgekeurde standaarden voor biobrandstoffen – ook de zwakkere – binnen ISCC worden geaccepteerd, is onzeker of ook daadwerkelijk aan ISCC criteria is voldaan.

Standaarden zijn in ontwikkeling en het zijn vooral de details die het verschil maken. Deze zijn te vinden in de studies waar in het achtergrondrapport naar verwezen wordt.

In 2013 was in Nederland tenminste 583.000 ton soja gecertificeerd volgens bovenstaande standaarden.

AFSPRAAK

100 %
RTRS SOJA
2015
IN NEDERLAND

INITIATIEVEN EN VOORTGANG

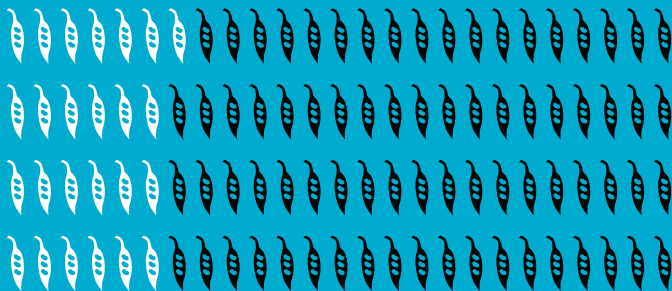
In Nederland heeft een aantal bedrijven besloten de teelt van gecertificeerde soja te stimuleren. Daartoe hebben ze – al dan niet in samenwerking met maatschappelijke organisaties – initiatieven opgezet, of zich aangesloten bij al bestaande.

In 2011 ondertekenden supermarkten, LTO Nederland, het Productschap Margarine, Vetten & Oliën, vertegenwoordigers van de zuivel-, pluimvee- en varkenssector en een aantal maatschappelijke organisaties, de **Intentieverklaring verantwoorde soja**. In de verklaring spreken de partijen af dat in 2015 alle soja die in Nederland wordt gebruikt voor de productie van vlees, zuivel, eieren en andere voedingsmiddelen, RTRS of gelijkwaardig is.

De ondertekenaars uit het bedrijfsleven richtten in 2012 de **Stichting Ketentransitie Verantwoorde Soja** op, om de bovengenoemde afspraak te realiseren. Van de 1 miljoen ton RTRS soja die volgens de intentieverklaring in 2013 zou worden ingekocht is 417.000 ton gerealiseerd.

Sinds 2009 ondersteunen Solidaridad en RTRS via het **Farmer Support Programme (FSP)** kleinschalige sojaproducten om meer verantwoord te produceren en hen voor te bereiden op de certificering van hun soja. Een aantal Nederlandse bedrijven ondersteunen dit programma. In 2013 ontvingen 85.000 kleinschalige sojaproducten in Zuid-Amerika, Azië en Afrika ondersteuning, waarvan er 17.000 in 2013 al in totaal 75.000 ton RTRS-soja produceerden.

Sinds 2012 ondersteunt Initiatief Duurzame Handel (IDH) vanuit het **Soy Fast Track Fund (SFTF)** producenten, verwerkers of kopers die investeren in het certificeren van soja. In 2013 werden vanuit het SFTF 21 projecten in Brazilië, Argentinië en Paraguay ondersteund, om te komen tot certificering van 3 miljoen ton soja in 2015. FSP en SFTF ontvangen beide financiële ondersteuning van de Nederlandse overheid.

4% 7% 25%

2008 2011 2013

**GECERTIFICEERDE
SOJA IN NEDERLAND**

In 2006 kondigden Braziliaanse sojahandelaren het **Soja Moratorium** aan en sindsdien werken ze samen met maatschappelijke organisaties en de Braziliaanse overheid aan de implementatie daarvan. In 2013 is in Nederland geen soja gebruikt, afkomstig uit gebieden in de Amazone die na juli 2006 ontbost zijn.

In 2013 werd wereldwijd 5,5 miljoen ton soja volgens een duurzaamheidsstandaard gecertificeerd. Dit is 2% van de totale soja-productie. Nederland kocht en verwerkte in 2013 10% van deze gecertificeerde productie, dus 0,2%.

Om ervoor te zorgen dat soja wereldwijd daadwerkelijk vrij van sociale- en milieuproblemen wordt geproduceerd, moet het aandeel gecertificeerde soja significant omhoog en moeten de standaarden constant verbeterd worden. Bovendien moet de uitvoering en naleving van de regels onafhankelijk en goed gecontroleerd worden.

**OP
WEG
NAAR**

**100 %
RTRS SOJA
2015
IN NEDERLAND**

EUROPEES SOJAGEBRUIK EN EIWITAFHANKELIJKHEID

In Europa neemt de consumptie van vlees, zuivel en eieren toe. We eten in Nederland gemiddeld meer dan 80 kilo vlees per persoon per jaar, terwijl het mondiale gemiddelde 43 kilo is. Er is steeds meer eiwitrijk veevoer voor de Europese veestapel nodig, maar de productie van eiwitrijke gewassen in Europa zelf is in de afgelopen tien jaar juist gedaald in plaats van gestegen. Eiwitrijke gewassen, zoals soja, worden uit andere werelddelen geïmporteerd omdat dit economisch gunstiger zou zijn dan ze zelf te verbouwen. Europese boeren telen weinig eiwitgewassen omdat soja uit Zuid-Amerika goedkoper is en omdat andere gewassen zoals graan en mais meer opleveren.

Momenteel levert de teelt van eiwitrijke gewassen in de Europese Unie nog maar 20-30% van de eiwitvoorziening in het voedsel. Slechts een klein gedeelte daarvan is soja: jaarlijks wordt in Europa meer dan 31 miljoen ton soja gebruikt, waarvan maar 3,6% binnen Europa wordt geproduceerd. In de 28 EU-landen wordt momenteel ruim 1,1 miljoen ton soja verbouwd op 417.000 hectare landbouwgrond. Dit is een fractie (0,4%) van de wereldwijde sojaproductie.

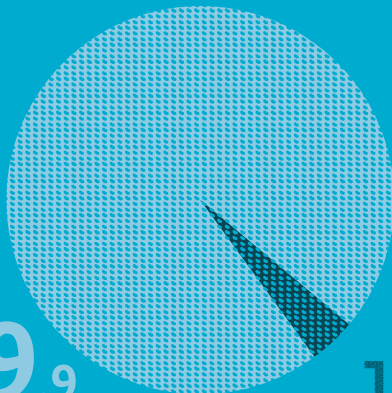
Europa is dus voor zijn eiwitvoorziening sterk afhankelijk van andere werelddelen. Dit heeft als bijkomend effect dat de kans bestaat dat landbouwgronden in Zuid-Amerika verarmen, terwijl de nutriënten (voedingsstoffen in de bodem) zich in Europa ophopen. Doordat we zoveel grondstoffen – zoals soja – importeren heeft Nederland zelfs een nutriëntentoverschot, ook wel bekend als het mestoverschot.

Door de eiwitteelt zoveel mogelijk in eigen hand te nemen kan Europa minder afhankelijk worden van de import van soja en bijdragen aan het terugdringen van de negatieve effecten van sojaproductie.

EUROPA PRODUCEERT WEINIG SOJA

31

EUROPA GEBRUIKT 31 MILJOEN TON SOJA
EN PRODUCEERT MAAR 1,1 MILJOEN TON SOJA

29,9
MILJOEN TON

1,1
MILJOEN TON

VERVANGING IMPORT-SOJA

De teelt van eiwitgewassen in Europa zou de bodem ook vruchtbaarder kunnen maken, want eiwitgewassen zoals erwten, lupinen en soja leggen stikstof uit de lucht vast in de bodem. Ze hebben minder (kunst)mest nodig, en ook gewassen die naderhand op dezelfde grond worden geteeld kunnen met minder mest toe.

Een ander voordeel van het telen van eiwitgewassen op eigen bodem, is dat de 'nutriëntenkringloop' beter gesloten kan worden. Dat houdt in dat de voedingsstoffen uit de bodem hergebruikt kunnen worden voor de teelt van nieuwe gewassen.

In Europa wordt gezocht naar duurzame alternatieven voor soja-import. Europese soja is bij een productieniveau van 3,1 ton per hectare al concurrerend met Zuid-Amerikaanse soja en verlaagt de voetafdruk van veevoer. Voorkomen moet worden dat - net als bij sojaproductie overzee - de productie hier ten koste gaat van andere gewassen of natuur. Er zijn verschillende initiatieven om de Europese productie te vergroten, zoals de 'Donausoja', de sojateeltproeven in Nederland en initiatieven in Frankrijk, Duitsland en Zweden. In 2013 organiseerde Milieudefensie onder de naam **Kleine Hoefprint** de productie van kaas op basis van regionaal geteeld veevoer.

Naast sojateelt zijn er ook andere mogelijkheden. Gemalen botten van dieren hebben, naast een lage ecologische voetafdruk, ongeveer dezelfde voereigenschappen als soja. Ook de duurzame productie van algen, eendenkroos, insecten en synthetische aminozuren kan een bijdrage leveren aan het eiwitgehalte in veevoer.

Alle Nederlandse partijen in de sojaketen, inclusief de Nederlandse overheid, kunnen een belangrijke rol spelen in het ontwikkelen van mogelijkheden om import-soja te vervangen. Bijvoorbeeld door te investeren in onderzoek naar alternatieven en door duurzaam geproduceerd veevoer te kopen van nationale en regionale leveranciers. Mocht dat uiteindelijk leiden tot verlies van afzetmarkt en inkomsten voor kleinschalige sojaboeren in Zuid-Amerika, dan zouden alle partijen samen moeten kijken naar mogelijke duurzame alternatieven en oplossingen.

INVLOED VAN SOJA OP LANDBOUWGROND

ZUID-AMERIKA

TOENEMENDE
SOJAPRODUCTIE

MET ALS
GEVOLG EEN
NUTRIËNTENTEKORT
= UITGEPUTTE BODEM

EUROPA

MESTOVERSCHOT

POTENTIËLE LANDBOUWGROND BESCHIKBAAR IN EUROPA

0,5 mln ha
in gebruik voor
sojateelt.

2,4
mln ha
landbouwgrond
beschikbaar voor
Europese eiwitteelt.

CONCLUSIE

In 2013 werd wereldwijd 276 miljoen ton soja verbouwd in een gebied zo groot als Frankrijk en Spanje samen. De meeste soja wordt verbouwd in de Verenigde Staten, Brazilië, Argentinië en China. Ruim 11% van alle soja in de wereld gaat naar de Europese Unie, waarbinnen Nederland de grootste importeur van soja is.

De wereldwijde vraag naar soja groeit, maar voor de productie ervan gaan waardevolle gebieden verloren en komen bewoners in de verdrukking. In Europa gebruiken we veel soja, maar we produceren die nauwelijks zelf. Om te voorkomen dat de productie van soja problemen veroorzaakt, zouden we minder en alleen nog verantwoorde, gecertificeerde soja moeten importeren.

In 2013 werd slechts 2% van alle soja op de wereld volgens een duurzaamheidsstandaard gecertificeerd. **Van de 2,4 miljoen ton soja die in Nederland gebruikt werd, was in 2013 25% gecertificeerd, ten opzichte van 7% in 2011. De doelstelling van 100% in 2015 is daarmee nog niet in zicht.**

Naast gecertificeerde soja wordt ingezet op de teelt van soja en andere eiwitrijke gewassen op Europese grond. Om van sojateelt in Nederland en Europa echt een rendabel en duurzaam alternatief te maken, moet deze verder ontwikkeld worden.

Echte veranderingen vergen politieke wil en extra inzet van het bedrijfsleven in zowel de producerende als de consumerende landen. Nederland en Europa zullen serieus moeten investeren in de aankoop van gecertificeerde soja, in de eigen sojateelt, en inzetten op een drastische verlaging van de consumptie van dierlijk eiwit. Naast de huidige vrijwillige afspraken zullen harde, afdwingbare regels moeten worden vastgesteld. In de producerende landen zal de controle op naleving van wetten en regels veel strenger moeten worden.

De Nederlandse sojacoalitie roept de Nederlandse overheid en bedrijven op een flinke extra inspanning te leveren om te garanderen dat de soja die wij in Nederland verhandelen en gebruiken – in producten voor de Nederlandse markt én in exportproducten – geen negatieve gevolgen heeft in de productielanden.

BRONNEN

Soy Barometer 2014, A Research report for the Dutch Soy Coalition, Profundo Research and Advice, September 2014

Observatorio Socioambiental de la Soja
www.observatoriosoja.org

UITGAVE

Nederlandse sojacoalitie, 2014

TEKST

Coördinatie: Tamara Mohr - Both ENDS. Met dank aan: Sandra Mulder - WNF, Hugo Hooijer - Milieudefensie, Ben Hermans - Natuur & Milieu, Gert van der Bijl - Solidaridad, Heleen van den Hombergh - IUCN NL, Maria Stolk - Wetlands International, Ioan Nemes - Oxfam Novib, Masja Helmer en Sanderijn van Beek - Both ENDS.

RESEARCH

Profundo: Barbara Küpper, Jan Willem van Gelder en Minique Vrins

ONTWERP EN GRAFIEKEN

Tegenwind grafisch ontwerp bureau: Roelant Meijer

DRUKWERK

Drukkerij Mostert & Van Onderen!

De sojacoalitie bestaat uit acht Nederlandse organisaties: Both ENDS, IUCN Nederlands Comité, Milieudefensie, Oxfam Novib, Solidaridad, Natuur & Milieu, Wereld Natuur Fonds en Wetlands International.

SECRETARIAAT NEDERLANDSE SOJACOALITIE

p/a Both ENDS
Nieuwe Keizersgracht 45
1018 VC Amsterdam
Contactpersoon: Tamara Mohr
Telefoon: 020 - 5306600
E-mail: tm@bothends.org
www.bothends.org
www.sojacoalitie.nl

Deze publicatie werd mede mogelijk gemaakt met financiële ondersteuning van de Ecosystem Alliance.

WWW.SOJACOALITIE.NL